

ориентиры и критерии развития, на микроуровне – способствует формированию универсально значимого личностного понимания сущности бытия вообще и исторического процесса в частности, природы человека, его места и предназначения в мире. В той же мере полноценно усвоенная традиция служит и залогом уважительного отношения к другим людям и к самому себе. Исторически закрепленные в национальном культурном пространстве «кодексы» или семантические константы-ключи культурных феноменов, объективно содержащие в себе «ген» культурного явления, выступают фактором сохранения этических и эстетических матриц общественного сознания, способствующих выработке духовных запросов. Без преувеличения можно утверждать, что традиция в самом широком значении слова влияет на всю жизнедеятельность человека, его психоэмоциональное состояние, жизненные приоритеты и убеждения, поведенческие алгоритмы. Она благотворно воздействует на эволюционное развитие социума вообще.

Сам опыт социокультурного развития последних десятилетий убеждает нас в том, что общество в условиях переходного периода, альтернативы между радикальной трансформацией и воспроизводством устоявшихся форм социальной коммуникации призвано противостоять ценностному релятивизму, распространению бездуховности, навязыванию деструктивных стереотипов поведения и обесцениванию подлинной сущности бытия. В этом смысле представители творческих профессий должны оставаться партнерами и единомышленниками в мировоззренческом диалоге между различными областями духовного производства, сотрудничать в выработке взвешенных подходов для обеспечения стабильного и устойчивого развития социокультурной сферы, активно участвовать в формировании общественного сознания. Творческая интеллигенция и духовенство, как никакой другой социальный субъект, должны консолидировать усилия по оказанию действенного влияния на отечественную систему

нравственного и гражданско-патриотического воспитания с целью распространения высоких образцов культуры, социального поведения, общечеловеческих морально-этических норм, культивирования исторических традиций и традиционных религиозных ценностей. Только при условии полноценного задействования всех имеющихся механизмов этнокультурного контекста возможно достижение полноты жизни, сопряженной с гармонией обыденно-повседневного и возвышенно-сакрального, частного и общезначимого, национально- и универсального. Сопричастность к общепринятым принципам и нормам, убеждениям и идеям, которые составляют основу, базис общественной структуры, позволяет сцементировать, соединить в единое целое различные части социального организма, консолидировать общество, активизировать процесс национальной самоидентификации, а тем самым и достичь духовного единства.

ДЫСКУРС РУСКАЙ РЭЛІГІЙНАЙ ФІЛАСОФІІ

*Лойко А.И.
(Минск, Беларусь)*

Праваслаўнае насельніцтва Беларусі інстытуцыянальна адносіцца да рускай праваслаўнай царквы.[1]. З гэтым духоўным фактарам звязаны феномен ідэнтычнасці [2] і кнігі [3].

З ураджэнцаў Беларусі найбольшых вышыняў у распрацоўцы праблематыкі рускай рэлігійнай філасофіі дасягнуў М. Лоскі (1870–1965). Ён нарадзіўся у Віцебскай губерніі. Першапачатковую адукацыю атрымаў у Віцебску. Па прычыне атэістычных позіркаў пакінуў горад і выехаў у Швейцарыю дзе слухаў лекцыі на філасофскім факультэце Бернскага універсітэта. З-за матэрыяльных цяжкасцяў служыў ў французскім замежным легіёне. У 1889 г. вярнуўся у Расію. Працягваў адукацыю у Санкт-Пецярбурзе. Пасля

заканчэння мясцовага універсітэта атрымаў запрашэнне на працу ў навучальнай установе. Атрымаў ступень магістра і доктара філасофіі. Прыняў падыходы, характэрныя для рускай рэлігійнай філасофіі. Пасля рэвалюцыі 1917 г. быў пазбаўлены кафедры за хрысціянскі светапогляд. У 1922 г. быў высланы за межы Расіі. Жыў і працаваў у Чэхіі, ЗША, Францыі. Чытаў лекцыйныя курсы, актыўна выдаваў напісаныя творы.

М. Лоскі абапіраецца на хрысціянскі светапогляд пры разглядзе філасофскай тэматыкі. Перавагу ён аддае інтывітуізму, згодна якому сусвет мае адзіную арганічную выснову цэласнасці у форме асобы, створанай, як і Сусвет Богам. Яго уласная інтэрпрэтацыя філасофіі інтуітывізму апісана ім у творы пад назвай «Свет як арганічнае цэлае». Традыцыя ідзе ад Платона, які разглядаў эйдасы як асаблівы свет сутнасцей, не даступных пачуццёваму ўспрыняццю. Гэтая пазіцыя сугучна інтуітывізму А. Бергсона.

М. Лоскага займала канцэпцыя арганічнага светаразумеання. Ён быў супраціўнікам атамізму. Для яго важную ролю адыгрывала цэласнасць, гарманічная сувязь і эвалюцыя. Паасобку не існуе сутнасцей, таму чалавеку як асобе неабходна быць пастаянна ўключаным у цэласнасць існуючага Свету. Мяняецца разуменне часу. Цяперашняе суіснуе з мінулым і будучым. Прыроднае і сацыяльнае дэманструюць цэласнасць у выглядзе космасу. У выніку катэгорыі этыкі і эстэтыкі атрымліваюць анталагічны сэнс. Дабро і прыгажосць інтэграваны ў царства Духа. Філасофія разглядаецца як храм у якім боскасць зыходзіць да чалавека і падзяляе яго радасць і цяпленні. Так рэалізуецца дасканалае Дабро і Прыгажосць. Адлюстраванне дае логіка, этыка, эстэтыка.

М. Лоскі напісаў дапаможнік па гісторыі рускай філасофіі, які доўгія гады актыўна выкарыстоўваўся у еўрапейскіх універсітэтах. Прадметам яго даследаванняў была філасофія Ф. Дастаеўскага. У ёй гучала перасцярога па пытаннях, звязаных з распаўсюджаннем

нігілізму ў культуры. Хрысціянскія акцэнтны былі важнымі на фоне феномену філасофіі Ф. Ніцшэ. Як вядома завочны спор Ф. Дастаеўскага і Ф. Ніцшэ стварыў цэлы накірунак палемічнай літаратуры. Ён меў працяг на Беларусі ў творах М. Бахціна, біяграфія якога звязана з Віцебскам.

У межах Беларусі напрыканцы XIX–пач. XX стст. тэматыка рускай рэлігійнай філасофіі была цесна звязана з пытаннем дэмаркацыі цывілізацыйных плыняў у формах мадэрнізму і праваслаўнага традыцыяналізму [4]. Менавіта на гэтай тэматыцы быў засяроджаны Я. Окунь (Акунеу). Ён адваргаў матэрыялізм. Ён лічыў, што толькі рэлігія здольная забяспечыць захаванне культурных традыцый. Яго творчасці спрыяла журналісцкая дзейнасць у газеце «Паўночна-Заходні край».

На яго думку тэалагічны дыскурс павінен быць больш сучасным. Яго трэба дапоўніць сацыяльнай філасофіяй. У падобным кантэксце напісаны творы выкладчыка Мінскай духоўнай семінарыі Д. Скрынчанкі. У 1908 г. у Санкт-Пецярбурзе ён выдаў твор пад назвай «Каштоўнасць жыцця згодна сучаснаму філасофскаму і хрысціянскаму вучэнню». На яго думку толькі ў межах рэлігійнага вопыту магчымы пазітыўны адказ на пытанне аб сэнсе жыцця чалавека. Падобны адказ не дае філасофія М. Гартмана, Ф. Ніцшэ, Л. Таустога, А. Шапенгаўэра. Маральныя каштоўнасці павінны разглядацца ў цеснай сувязі з рэлігійным вопытам.

Разглядаючы каштоўнасці жыцця Д. Скрынчанка звязвае іх з пэўным псіхалагічным станам асобы. Прычынай песімізму акрамя сацыяльных прычынаў з яўляецца страта сувязі сучаснай асобы з Богам. Аптымізм мае не жыццёвую, а ідэалагічную выснову сацыяльнай веры. Такую веру дэманстравалі Ф. Ніцшэ і Л. Таўсты.

Сярэдні стан дэманструе меліярызм. Ён матывую чалавека катэгорыямі маралі. Але без Бога матывацыя не дае неабходнай высновы асобе. Д. Скрынчанка крытыкуе Я. Дзюрынга за атэізм і

матэрыялізм. Крытыка прыходзіцца і на Д. Селлі, які робіць акцэнт на жыццёвыя асалоды.

Значнае месца Д. Скрынчанка адводзіць філасофіі ідэнтычнасці. Ён напісаў шэраг прац пра беларусаў у кантэксте разгляду іх у прасторы рускай праваслаўнай культуры [5]. Яго меркаванне засяроджана на тым, што беларусы не павінны падлягаць русіфікацыі, паколькі менавіта яны захавалі выснову грэка-візантыйскага праваслаўя, базавыя каштоўнасці ўсходнеславянскай цывілізацыі. Беларусам ня трэба змешваць з палякамі. У 1907 годзе ў Мінску ён надрукаваў твор пад назвай «Заслугі, аказаныя старымі дваранскімі родамі Мінскай губерні праваслаўнай веры». Ён адзначае ролю шляхты Мінска склаўшай у 1612 г. духоўны наказ захоўваць праваслаўную веру ва ўмовах Контррэфармацыі. Складаныя гістарычныя ўмовы быцця беларусаў склалі выснову для твора «Трагедыя беларускага народа». Адначасова быў напісаны твор па культуры беларусаў пад назвай «Беларусы, іх вусная і кніжная мова ў свеце гісторыі» [6].

Пасля распаду СССР руская праваслаўная царква аднавіла свае інстытуцыянальныя пазіцыі ў Беларусі. Заклучана пагадненне паміж гэтай царквой і беларускай дзяржавай. У структуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта функцыянуе інстытут праваслаўнай тэалогіі. У яго склад уваходзяць багаслоўскія кафедры. Штогод праводзяцца Кірыла-Мяфодзіўскія чытанні ўдзел у якіх прымаюць прадстаўнікі розных хрысціянскіх канфесій. Галоўная турбота царквы звязана з захаваннем традыцый. Гэтаму спрыяюць чытанні і канферэнцыі, прысвечаныя Е. Полацкай, К. Тураўскаму, праваслаўным брацтвам, кнігадрукаванню і духоўнай асвеце.

Пазіцыі хрысціянскіх канфесіяў ураўнаважаны палітыкай беларускай дзяржавы ў галіне рэлігіі і веравызнання. За кароткі тэрмін праведзены шырокі спектр даследаванняў у галіне гісторыі праваслаўнай рэлігіі на тэрыторыі Беларусі.

Літаратура і крыніцы

1. Лойко, А.И. Беларусь в пространстве кросскультурных взаимодействий: ценности славянской общности / А.И. Лойко // Сборник докладов и тезисов Международной научно-практической конференции «Традиции и современный стан культуры и искусства» (Минск, Беларусь, 24–25 листопада 2016 года). Выданне ў двух тамах. – Минск : Права і эканоміка, 2017. –Т. 1. – 504 с. С. 754–757.

2. Лойко, А.И. Идентичность в условиях трансформации процессов глобализации в процессы глокализации: социальная психология партикулярных структур / А.И. Лойко // Историческая память и культурные символы национальной идентичности: Материалы международной научной конференции (Пятигорск, 5–7 октября 2017 г.). – Ставрополь-Пятигорск : Издательство СКФУ, 2017. – 274 с. – С. 109–112.

3. Лойко, А.И. Феномен книги в духовной культуре белорусского народа / А.И. Лойко // Религия и письменность как факторы формирования славянской культуры. Сборник докладов XXIII Международных Кирило-Методиевских чтений. – Минск : Позитив-центр, 2018. – 271 с. – С. 66–68.

4. Лойко, А.И. Конвергентная эволюция и динамическое равновесие природных и социальных систем: междисциплинарный подход / А.И. Лойко // Синергия – 2018 – № 1 – С. 40–49.

5. Лойко, А.И. Патриотизм в категориях малой и большой Родины / А.И. Лойко // Образ Родины: содержание, формирование, актуализация: Материалы II Международной научной конференции, Москва 20 апреля 2018 г. – Москва : МХПИ, 2018 – 412 с. – С. 95–99.

6. Лойко, А.И. Язык, культура, когнитивистика, конвергенция и методология социального действия / А.И. Лойко // Язык, религия, социум: актуальные вопросы. – Пенза : Изд-во ПГУ, 2018. – С.274–277.